

نقش خانواده در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان: دوره راهنمایی شهر تهران

محمد معتقد لاریجانی^۱

تاریخ وصول: ۹۲/۸/۱۰

تاریخ پذیرش: ۹۳/۲/۲۰

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش خانواده در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دوره راهنمایی شهر تهران صورت گرفت. پژوهش از پس رویدادی بود. بدین منظور از بین کلیه دانش آموزان دوره راهنمایی شهر تهران که در سال تحصیلی ۸۷-۸۶ در مدارس این شهر مشغول به تحصیلی بودند ۷۴۰ دانش آموز دختر و پسر با استفاده از روش نمونه گیری خوشه ای چندمرحله ای به عنوان نمونه انتخاب شدند. سپس پرسشنامه های اطلاعات دموگرافیک و ابزار سنجش خانواده (FAD) جهت بررسی عملکرد خانواده های گروه نمونه مورد اجرا قرار گرفت و شاخص های به دست آمده از اجرای پرسشنامه ها با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان که بر پایه معدل دانش آموزان در نظر گرفته شده بود، با استفاده از آزمون t و تحلیل واریانس یکراهه بوسیله نرم افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل و مقایسه قرار گرفت. یافته های به دست آمده از تحلیل داده ها حاکی از آن بود که دانش آموزان با جو خانوادگی ناکارآمد به طور معناداری از نظر وضعیت تحصیلی وضعیت بدتری دارند. وضعیت تحصیلی دانش آموزان خانواده هایی با وضعیت اقتصادی ضعیف در مقایسه با دانش آموزان با وضعیت اقتصادی بالا بیشتر بود. بین وضعیت تحصیلی دانش آموزان و سطح تحصیلات مادران تفاوت معناداری مشاهده نشد و دانش آموزان دختر از نظر وضعیت تحصیلی بهتر از دانش آموزان پسر بودند. بطور کلی نتایج به دست آمده حاصل از پژوهش حاضر نشان داد که بین کارکرد پایین خانواده با کارایی ضعیف تحصیلی نوجوانان دوره راهنمایی رابطه معناداری وجود دارد.

واژگان کلیدی: خانواده، پیشرفت تحصیلی، موفقیت تحصیلی، دانش آموزان دوره راهنمایی

مقدمه

خانواده نخستین نهاد زندگی اجتماعی کودک است که در شکل‌گیری عادات، اندیشه‌ها، رفتار و دیدگاه‌های اجتماعی او نقش مهمی دارد. به بیان دیگر محیط خانواده اولین محیطی است که الگوهای جسمی، عاطفی، و شخصیتی فرد در آن پی‌ریزی می‌شود و نقش مهمی در تعالی و پیشرفت فرد ایفا می‌کند. وظیفه خانواده مراقبت از فرزندان و تربیت آنها، برقراری ارتباط سالم اعضاء با هم و کمک به استقلال فرزندان است (معمدی، ۱۳۸۳) اما امروزه صنعتی شدن و شهرنشینی، ساختار خانواده را متحول ساخته و نیازها و انتظارات جدیدی را به وجود آورده است. بزرگترین مشکل خانواده‌های امروزی فقر ارتباطی و ناهماهنگی میان والدین و فرزندان است. این در حالی است که نوجوانان و جوانان امروز بیش از گذشته به روابط محبت آمیز، حمایت دوستانه، هدایت حکیمانه، منطق و صلابت شخصیت، بردباری و صبوری والدین و مصونیت عاطفی نیاز دارند؛ چراکه واکنش نوجوانان در دوران نوجوانی نسبت به محیط خود بالطبع تحت تأثیر موازین اجتماعی و فرهنگی گروهی است که در میان آن بزرگ شده است (احدی و محسنی، ۱۳۸۶) و نوجوانی از جمله مراحل بحرانی دوران رشد و زمان ناموزونی است که به دلیل عوامل مختلف فردی- محیطی پیشرفت در یک حوزه لزوماً با سایر زمینه‌ها هماهنگ نیست (شهرآرای، ۱۳۸۴). آلبرت بندورا رفتارهای نوجوانی را ناشی از یادگیری‌های کودک در خانواده و جامعه می‌داند و بیان می‌کند که رفتارهای نوجوان تنها منتج از عوامل محیطی نیست بلکه رفتار منعکس‌کننده فرآیند جبر متقابل است (شهرآرای، ۱۳۸۴).

تحقیقات نشان داده است تجارب خانوادگی تأثیر عمده‌ای بر تکامل فرد در طول دوره نوجوانی و بعد از آن دارد و ارتباطات خانوادگی سایر جنبه‌های زندگی نوجوان از جمله موفقیت و پیشرفت تحصیلی^۱ او را تحت تأثیر خود قرار می‌دهد (بایرن و همکاران، ۲۰۰۲). پیشرفت تحصیلی به معنای مقدار یادگیری آموزشی‌گامی فرد است. به طوری که بتوان آنها را در دو مقوله کلی عوامل مربوط به "تفاوت‌های فردی و زندگی خانوادگی" و "عوامل مربوط به

^۱ Academic achievement

^۲ Byrne et al

مدرسه و نظام آموزش و پرورش " مورد مطالعه قرار داد. به عبارت دیگر پیشرفت تحصیلی به جلوه ای از وضعیت تحصیلی دانش آموز یا دانشجو اشاره دارد که این جلوه ممکن است نشان دهنده نمره یک دوره، میانگین نمرات برای مجموعه ای از دوره ها در یک درس یا میانگین نمرات دوره های مختلف باشد. بنابراین یافته های پژوهشی که در این زمینه صورت گرفته است نشان می دهد که والدین به طور مستقیم و غیرمستقیم نقش بسزایی در پیشرفت تحصیلی نوجوانان دارند (ولترز^۱، ۱۹۹۸). از جمله کریستین سون و همکاران^۲ (۲۰۰۳) در پژوهش خود نشان دادند که انتظارات بالای پدر و مادر از عملکرد فرزندان در مدرسه همسو با عملکرد مثبت آموزشی، آنها را از لحاظ فکری پرورش می دهد؛ همچنین والدینی که پاسخگوی احساسات و عواطف فرزندان خود هستند و از پیشرفت آنها حمایت می کنند، نقش مؤثری در عملکرد تحصیلی آنان دارند (به نقل از رضایی و همکاران، ۱۳۸۶). لورین و همکاران^۳ (۲۰۰۴) طی پژوهشی به این نتیجه رسیدند که عوامل روابط والدینی در تعیین میزان عملکرد تحصیلی فرزندان نقش معناداری دارد (به نقل از عبادی و معتمدین، ۱۳۸۵). روپنرین و همکاران^۴ (۲۰۰۶) در پژوهشی با عنوان تأثیر سبک های والدینی، مداخلات تحصیلی والد-کودک در خانه و ارتباط والدین با مدرسه بر روی رفتارهای اجتماعی و مهارت های تحصیلی کودکان، به این نتیجه رسیدند که سبک والدینی استبدادی پدر با مهارت های اکتسابی و وسعت واژگان کودکان رابطه منفی دارد؛ در حالی که سبک اقتدارگرایانه پدر و تعامل تحصیلی او با فرزندان در خانه و تماس مداوم با مدرسه بر رشد این مهارت ها و نیز رفتارهای اجتماعی کودکان رابطه مثبتی دارد؛ در مورد مادران نیز در این پژوهش مشخص گردید که سبک والدینی استبدادی مادران با رفتارهای اجتماعی کودکان رابطه منفی دارد، در حالیکه فرزندان مادران دارای ارتباط مستمر با مدرسه فرزند خود، از رشد اجتماعی بالاتری برخوردارند. مک فارلین^۵ (۲۰۰۵) در

۱ Wolters

۲ Christenson et al

۳ Lorraine et al

۴ Roopnarine et al

۵ Mcfarlin

پژوهشی بین‌المللی دریافت که جو عاطفی خانواده، پایگاه اجتماعی-اقتصادی، توانایی شناختی مادر، رضایت شغلی و تحصیلی او در دانشگاه و ترجیحات اولیه برای شکل‌گیری خانواده با عملکرد مدرسه فرزندان رابطه دارند و اگر معلمان به نقش والدین در عملکرد مدرسه حساس باشند، می‌توانند از آنها برای بهبود عملکرد دانش‌آموزان استفاده کنند (به نقل از رضایی و همکاران، ۱۳۸۶). آتش روز و همکاران (۱۳۸۶) در پژوهشی با عنوان پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان از طریق میزان دل‌بستگی آنها با والدین و همسالان به این نتیجه رسید که رابطه معناداری بین این متغیرها وجود دارد. یعنی دل‌بستگی به مادر بیشترین قدرت پیش‌بینی‌کنندگی پیشرفت تحصیلی فرزندان است.

محبی نورالدین و همکاران (۱۳۸۲) نیز در پژوهشی با عنوان رابطه جو عاطفی اعضای خانواده با سازگاری فردی-اجتماعی و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دبیرستان‌های پسرانه مسجد سلیمان، رابطه معناداری بین متغیرهای نامبرده بدست آوردند و مشخص شد که نقش مجموع متغیرهای جو عاطفی خانواده از نقش تک‌تک آنها در پیش‌بینی سازگاری فردی-اجتماعی و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان بیشتر است؛ از بین حیطه‌های جو عاطفی متغیرهای محبت کردن، تأیید کردن، تجربه‌های مشترک و احساس امنیت با متغیرهای مهارت‌های اجتماعی رابطه معنادار دارند و از بین آنها وجود تجربه‌های مشترک بین فرزندان و والدین بهترین پیش‌بینی‌کننده مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان بوده است.

با توجه به مطالب و پژوهش‌های فوق و به دلیل آنکه فرزندان هر خانواده آینده‌سازان کشور هستند و پیشرفت تحصیلی آنها امری است که پس از سلامت جسمی و روانی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و همچنین به دلیل نقش مهم و مؤثر الگوی تربیتی والدین در پیشرفت تحصیلی فرزندان، و از آنجا که بیشتر پژوهش‌های صورت گرفته در زمینه نقش خانواده و پیشرفت تحصیلی فرزندان به دانش‌آموزان دوره ابتدایی و یا دبیرستان صورت گرفته در این پژوهش تلاش شد تا به بررسی نقش خانواده در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دوره راهنمایی پرداخته شود.

روش پژوهش

پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش خانواده در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دوره راهنمایی شهر تهران صورت گرفت. پژوهش از نوع علی-مقایسه‌ای (پس‌رویدادی) بود. بدین منظور از بین کلیه دانش‌آموزان دوره راهنمایی شهر تهران که در سال تحصیلی ۸۷-۸۶ در مدارس این شهر مشغول به تحصیلی بودند ۷۴۰ دانش‌آموز دختر و پسر با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای به عنوان نمونه انتخاب شدند. بدین صورت که ابتدا ۲ منطقه آموزشی شهر تهران به ۵ منطقه جغرافیایی شمال، جنوب، شرق، غرب و مرکز تقسیم و سپس دو منطقه از هر قسمت به صورت تصادفی انتخاب شدند و از میان مدارس راهنمایی موجود در هر کدام از این مناطق دو مدرسه (یک مدرسه دخترانه و یک مدرسه پسرانه) به صورت تصادفی انتخاب و سپس از بین دانش‌آموزان هر مدرسه ۳۷ نفر به صورت تصادفی گزینش شدند و پرسشنامه‌های اطلاعات دموگرافیک و ابزار سنجش خانواده توسط آنها تکمیل گردید.

پرسشنامه اطلاعات دموگرافیک: این پرسشنامه شامل برخی مشخصه‌های فردی و خانوادگی دانش‌آموزان مانند سن، جنس، سطح تحصیلات والدین و اعضای دیگر خانواده، وضعیت اقتصادی بود؛ که توسط پژوهشگر تدوین شده بود.

ابزار سنجش خانواده (FAD)^۱: ابزار سنجش خانواده یک پرسشنامه ۶۰ سؤالی است و ناتان بی‌اپشتاین، لارنس ام. بالدوین، و دوان اس. بیشاپ^۲ در سال ۱۹۸۲ جهت سنجش عملکرد^۳ خانواده بنا بر الگوی مک مستر تدوین نموده‌اند به عنوان ابزار پژوهش مورد استفاده قرار گرفت. اولین نسخه پرسشنامه FAD با ۵۳ ماده در ایران توسط نجاریان (۱۳۷۴) ترجمه شد و ویژگی‌های روانسنجی آن مورد بررسی قرار گرفت.

^۱ Family Assessment Devise (FAD)

^۲ Nathan B. Epstein., Lawrence M., Baldwin and Duane S. Bishop

^۳ Functioning

در این الگو خصوصیات ساختاری، شغلی و تعاملی خانواده را مشخص می‌سازد و شش بعد از عملکرد خانواده (۱. حل مشکل، ۲. ارتباط، ۳. نقش‌ها، ۴. همراهی عاطفی، ۵. آمیزش عاطفی و ۶. کنترل رفتار) را مورد سنجش قرار می‌دهد؛ و مقیاس هفتم پرسشنامه بعد کلی خانواده را ارزیابی می‌کند.

در این پرسشنامه به هر سؤال ۱ تا ۴ نمره (کاملاً موافق = ۱، موافق = ۲، مخالف = ۳، کاملاً مخالف = ۴) تعلق می‌گیرد؛ و به سؤالات توصیف کننده عملکرد ناسالم (سؤال‌های ۱، ۴، ۵، ۷، ۸، ۹، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۷، ۱۹، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۵، ۲۸، ۳۱، ۳۳، ۳۴، ۳۵، ۳۷، ۴۱، ۴۲، ۴۴، ۴۵، ۴۷، ۴۸، ۵۱، ۵۲، ۵۳، ۵۴، ۵۸) نمره معکوس تعلق می‌گیرد و نمرات کمتر نشانه عملکرد سالم‌تر خانواده است.

پایایی ابزار سنجش خانواده با ضریب آلفای خرده مقیاس‌ها از ۰/۷۲ تا ۰/۹۲ از همسانی درونی خوبی برخوردار است؛ و دارای روایی همزمان و پیش بین است. در یک مطالعه مستقل روی ۱۷۸ زوج با مقیاس رضایت زناشویی لاک-والاس همبستگی متوسط داشته و قدرت خوبی جهت پیش بینی نمرات مقیاس روحیه سالمندی فیلادلفیا نشان داده است (ثنایی ذاکر، ۱۳۷۹). در پژوهش ملک خسروی (۱۳۸۲) بین خرده مقیاس‌های پرسشنامه آلفای ۰/۵۱ تا ۰/۹۴ بدست آمده که نشانه اعتبار درونی نسبتاً خوب آن است. همچنین بین تمام خرده مقیاس‌ها و کارکرد کلی خانواده همبستگی ۰/۴۷ تا ۰/۹۷ بدست آمد. در پژوهش زاده محمدی و ملک خسروی (۱۳۸۵) بعد کارکرد کلی ۰/۸۲، بعد حل مسأله ۰/۷۲، بعد ارتباط ۰/۷۰، بعد نقش‌ها ۰/۷۶، بعد آمیختگی عاطفی ۰/۷۳، و بعد کنترل ۰/۶۶ و کارکرد کلی و همه ابعاد ۰/۹۴ گزارش شده است.

یافته‌ها

بطور کلی در این پژوهش نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان داد که دانش آموزان با جو خانوادگی ناکارآمد به طور معناداری از نظر وضعیت تحصیلی وضعیت بدتری دارند. وضعیت تحصیلی دانش آموزان خانواده‌هایی با وضعیت اقتصادی ضعیف در مقایسه با دانش آموزان با وضعیت اقتصادی بالا بیشتر بود. بین وضعیت تحصیلی دانش آموزان و سطح

تحصیلات مادران تفاوت معناداری مشاهده نشد و دانش‌آموزان دختر از نظر وضعیت تحصیلی بهتر از دانش‌آموزان پسر بودند.

در این قسمت برخی نتایج حاصل به صورت جدول ارائه می‌گردد:

جدول ۱. توزیع فراوانی گروه نمونه بر حسب تحصیلات والدین

شاخص سطح تحصیلات	مادر		پدر	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد
بی سواد	۵۶	۷/۶	۳۷	۵/۰
نهضت	۱۵	۲/۰	۴	۰/۵
ابتدایی	۱۶۶	۲۲/۴	۱۶۱	۲۱/۸
راهنمایی	۱۰۰	۱۳/۵	۹۷	۱۳/۱
دیپلم	۲۱۰	۲۸/۴	۱۸۵	۲۵/۰
کاردانی	۳۹	۵/۳	۴۸	۶/۵
کارشناسی	۷۵	۱۰/۱	۸۴	۱۱/۴
کارشناسی ارشد	۳۲	۴/۳	۴۰	۵/۴
دکتر	-	-	۲	۰/۳
حوزوی	۵	۰/۷	۲۴	۳/۲
نامشخص	۴۰	۵/۴	۵۸	۷/۸

همانطور که در جدول ۱ مشاهده می‌شود والدین دارای سطح تحصیلات دیپلم بیشترین فراوانی (مادران ۲۸/۴٪ و پدران ۲۵٪) را به خود اختصاص داده‌اند.

جدول ۲. شاخص‌های آماری وضعیت تحصیلی دانش‌آموزان در سطوح مختلف کارایی خانواده

شاخص سطوح کارایی خانواده	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد
بالا	۲۵۵	۱۸/۰۵	۲/۲۸
متوسط	۲۷۸	۱۸/۰۶	۲/۱۸
پایین	۱۹۶	۱۶/۱۴	۲/۱۶

جدول ۳. نتایج تحلیل واریانس بررسی وضعیت تحصیلی دانش آموزان در سطوح مختلف کارایی خانواده

منبع تغییر	شاخص‌ها			
	مجموع مجذوات	درجه آزادی	میانگین مجموع مجذورات	F
بین گروهی	۸۶/۵۱	۲	۴۸/۳۵/۲	۷/۹۷
درون گروهی	۱۹۸۸/۸۷	۶۰۷	۵/۹۵	
کل	۲۱۵۴/۲۸	۶۰۹		

در جدول ۳ نتایج تحلیل واریانس نشان می‌دهد که با سطح معناداری کمتر از ۰/۰۰۱ تفاوت گروه‌ها معنادار است. نتایج آزمون شفه نیز نشان می‌دهد دانش آموزان دارای کارکرد ناکارآمد خانواده به طور معناداری از نظر وضعیت تحصیلی ضعیف‌تر بودند.

جدول ۴. نتایج آزمون t مستقل برای بررسی وضعیت تحصیلی نمونه پژوهش بر اساس وضعیت اقتصادی

گروه	شاخص		
	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد
درآمد پایین‌تر از ۴/۰۰۰/۰۰۰	۳۲۷	۱۷/۵۴	۲/۱۲
درآمد بالاتر از ۴/۰۰۰/۰۰۰	۲۳۹	۱۸/۱۵	۲/۹

نتایج جدول ۴ نشان می‌دهد که وضعیت تحصیلی دانش آموزان دوره راهنمایی در خانواده‌های با وضعیت اقتصادی پایین به طور معناداری به طور معناداری پایین‌تر از دانش آموزان دیگر است.

بحث و نتیجه‌گیری

پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان و بررسی عوامل مؤثر در آن، موضوع مهمی است که بخش عمده‌ای از پژوهش‌های علوم تربیتی و روانشناسی را به خود اختصاص داده است. محققان توافق دارند که علاوه بر آموزش، بسیاری دیگر از عوامل از جمله محیط، مدرسه، خانواده، سبک والدگری و محیط اجتماعی که کودک در آن زندگی می‌کند و همچنین ویژگی‌های فردی همچون هوش، شخصیت، سن و ... در عملکرد تحصیلی او نقش مهمی را ایفا می‌کنند. از سویی نوجوانی به عنوان دوره‌ای همراه با تحول و تغییرات چشمگیر در رشد، که در آن پیشرفت تحصیلی تحت تأثیر متغیرهایی چون: سازه‌های مربوط به خود، روش آموزش، عوامل مرتبط با مدرسه، عوامل کارکردی- ساختاری خانواده و ... است؛ پژوهشگران را با این سؤال مواجه ساخته است که پاره‌ای از عوامل مرتبط با خانواده و فرد در جریان پیشرفت تحصیلی نوجوانان دختر و پسر راهنمایی چگونه است. بر این اساس پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش خانواده در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دوره راهنمایی صورت گرفت. بطور کلی نتایج به دست آمده حاصل از پژوهش حاضر نشان داد که بین کارکرد پایین خانواده با کارایی ضعیف تحصیلی نوجوانان دوره راهنمایی رابطه معناداری وجود دارد. خانواده‌هایی که از نظر پاسخ به نیازهای عاطفی اعضای خود ضعیف‌ترند، احتمال بیشتری دارد که از نظر پاسخگویی به نیازهای انگیزه‌ای فرزندانشان در حیطه تحصیل نیز ضعیف عمل کنند. همچنین یافته‌ها حاکی از آن بود که وضعیت تحصیلی دانش‌آموزان خانواده‌هایی با وضعیت اقتصادی ضعیف در مقایسه با دانش‌آموزان با وضعیت اقتصادی بالا بیشتر بود. بین وضعیت تحصیلی دانش‌آموزان و سطح تحصیلات مادران تفاوت معناداری مشاهده نشد ولی بین سطح تحصیلات پدران با وضعیت تحصیلی فرزندانشان رابطه معناداری وجود داشت. همچنین تحلیل داده‌ها نشان داد دانش‌آموزان دختر از نظر وضعیت تحصیلی بهتر از دانش‌آموزان پسر بودند.

پژوهش کریستین سون و همکاران (۲۰۰۳)، مک فارلین (۲۰۰۵)، محبی نورالدین و همکاران (۱۳۸۲) نتایج پژوهش حاضر را مورد تأیید قرار می‌دهد. همچنین نتایج پژوهش با

پژوهش شکرکن، حقیقی و پولادی (۱۳۷۹) است که در پژوهش خود نشان دادند جو عاطفی خانواده گرم و صمیمانه، کارکردهای مثبتی را نشان می‌دهد که می‌تواند هم بر رضایت زناشویی و هم بر فراهم آوردن شرایط مناسب برای رشد و وضعیت تحصیلی فرزندان اثرگذار باشد. همچنین نتایج بدست آمده از پژوهش حاضر با پژوهش‌های زیر همسو است: کیمل و واینر (۱۹۹۵) در پژوهش خود نشان دادند والدین با درآمد متوسط و بالا بیشتر فرزندان خود را تشویق به درس خواندن و مدرسه رفتن می‌کنند. بی‌تیل و همکاران (۱۹۷۳)، به نقل از اشتاین برگ و همکاران، (۱۹۹۲) در پژوهش خود نشان دادند که پیشرفت تحصیلی کودکانی که والدین باسواد و خانواده باثبات داشتند، بیشتر بود.

منابع

- آتش روز، بهروز. پاکدامن، شهلا. عسگری، علی. (۱۳۸۶). بررسی رابطه و پیش بینی پیشرفت تحصیلی از طریق میزان دلبستگی به مادر، پدر و همسالان دانش آموزان سال اول دبیرستان. خانواده پژوهی، ۴(۱۴)، ۲۰۳-۱۹۳.
- احدی، حسن. محسنی، نیکچهر. (۱۳۸۶). روانشناسی رشد (مفاهیم بنیادی در روانشناسی رشد نوجوانی). تهران: پردیس.
- ثنایی ذاکر، باقر. (۱۳۷۹). مقیاس‌های سنجش خانواده و ازدواج. تهران: بعثت.
- رضایی، فاطمه. احدی، حسن. شریفی، حسن پاشا. کریمی، یوسف. (۱۳۸۶). رابطه کیفیت زندگی والدین با عملکرد مدرسه‌ای دانش آموزان مقطع ابتدایی شهر اصفهان. دانش و پژوهش در روانشناسی، ۹(۳۳)، ۱۴۸-۱۳۱.
- زاده محمدی، علی. ملک خسروی، غفار. (۱۳۸۵). بررسی مقدماتی ویژگی‌های روان‌سنجی و اعتباریابی مقیاس سنجش کارکرد خانواده (FAD). خانواده پژوهی، ۲(۵)، ۸۹-۶۹.
- شکرکن، حسین. حقیقی، جمال. پولادی، محمدعلی. (۱۳۷۹). بررسی عوامل مهم افت تحصیلی در دبیرستان‌های پسرانه شهرستان اهواز. علوم تربیتی و روانشناسی، ۷(۳ و ۴)، ۱۱۴-۱۰۳.

شهر آرای، مهرانز. (۱۳۸۴). روانشناسی رشد نوجوان/دیدگاهی تحولی. تهران: علم.
 عبادی، غلامحسین. معتمدین، مختار. (۱۳۸۵). بررسی رابطه ولی- فرزندی، ابراز وجود و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان پسر دوره متوسطه شهر تبریز. تازه‌ها و پژوهش‌های مشاوره، ۶(۲۳)، ۹۷-۱۱۶.

محبی نورالدین وند، محمدحسین. شهنی ییلاق، منیجه. پاشا، غلامرضا. (۱۳۸۲). رابطه بین جو عاطفی اعضای خانواده با سازگاری فردی- اجتماعی و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دبیرستان‌های پسرانه مسجد سلیمان. دانش و پژوهش در روانشناسی، ۶(۱۹ و ۲۰)، ۷۴-۵۱.

معتمدین، مریم. (۱۳۸۳). تأثیر آموزش راهبردهای مقابله با باورهای غیرمنطقی بر این باورها و رضایت زناشویی زوج‌ها. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید چمران اهواز.
 ملک خسروی، غفار. (۱۳۸۲). کارکرد خانواده در کودکان مبتلا به اختلال بیش‌فعالی، کمبود توجه. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی.

Byrne BA., Haddock CK., Poston SC. (۲۰۰۲). Mid American Heart Institute. Parent- ing Style and adolescent smoking. *Journal of Adolescence*. ۶(۳۰)، ۴۱۸-۴۲۵.

Christenson, Sandra., Jane, Conoley and other practioners. (۲۰۰۳). Parent education, website Dev Development Center for in Formetion technology impacts children.

Roopnarine, Jaipaul. L., krishnakumar, Ambica. Metindogan, Aysegul., & Evans, Melanie. (۲۰۰۶). Links between parenting styles, parent-child academic interaction, parent-School interaction, and early academic skills and social behaviors in young children of English-speaking Caribbean immigrants. *Early Childhood Research Quarterly*. ۲۱(۲)، ۲۳۸-۲۵۲.

Kimmel, D.C. Weiner, I.B. (۱۹۹۵). Adolescence: A developmental transition. New York: wiley.

Steinberg, L., Lamborn, S.D., Dornbusch, S.M. & Darling, N. (۱۹۹۲). Impact of parenting practices on adolescent achievement: Authoritative perenting,

School involvement, and encouragement to succeed. *Child Development*, 63, 1266-1281.

Wolters, Christopher A. (1998). Self regulated learning and college students regulation of motivation. *Journal of Educational Psychology*, 90(2), 224-235